

23/4/2021

कक्षा - सातवीं
विषय - संस्कृत

पाठ 2 - अस्माकं विद्यालय

शब्द	-	अर्थ
छात्राणाम्	-	छात्रों के
शिक्षणाय	-	शिक्षा के लिए
विद्यालय	-	विद्यालय
महाविद्यालयाः	-	महाविद्यालय
विश्वविद्यालयाः	-	विश्वविद्यालय
विशालतमः	-	सबसे बड़ा
श्रेष्ठ	-	सबसे अच्छा
अनुज्ञा	-	छोटी बहन
प्रतिवेशिनः	-	पड़ोसी का
समीचीन समयै	-	ठीक समय पर
शौभनम्	-	सुन्दर
उद्यानम्	-	बगीचा
अभिभावकानाम्	-	अभिभावकों के
क्रीडाप्रांगणम्	-	खेल का मैदान
कालांशे	-	घंटे में
शारीरिक प्रशिक्षणम्	-	शारीरिक प्रशिक्षण
पादकन्दुकेन	-	फुटबॉल से
पाठयन्ति	-	पढ़ाते हैं।
भाषा	-	भाषा
आंग्लभाषा	-	अंग्रेजी
पुस्तकालयाध्यक्षः	-	पुस्तकालयाध्यक्ष

शब्द

—

अर्थ

सहायताम्

—

सहायता

1. संस्कृत में उत्तर लिखिए —

(क) अस्माकं नगरे कीदृशाः विद्यालयाः सन्ति ?

अस्माकं नगरे शासकीयाः अर्धशासकीयाः अशासकीयाश्च अनेके विद्यालयाः सन्ति ।

(ख) अस्माकं गृहं कुत्र विद्यते ?

अस्माकं गृहं नगरस्य मध्ये विद्यालयस्य समीपे स्वं विद्यते ।

(ग) सुनीता कस्यां कक्षायां पठति ?

सुनीता तृतीय कक्षायां पठति ।

(घ) विद्यालयाद् बाहः किम् अस्ति ?

विद्यालयाद् बाहः एकं शौभनम् उद्यानम् अस्ति ।

(ङ) छात्राः कुत्र शारीरिकं प्रशिक्षणं प्राप्नुवन्ति ?

छात्राः क्रीडाप्रार्गणे शारीरिकं प्रशिक्षणं प्राप्नुवन्ति ।

(च) शिक्षकाः कान् कान् विषयान् पाठयन्ति ?

शिक्षकाः हिन्दीभाषा, संस्कृतभाषाम्, आंग्लभाषां, विज्ञानं, शान्ताजिकविषयं, कलां, गणितं च पाठयन्ति ।

(छ) पुस्तकालयादयक्षाः स्वभावेन कीदृशः अस्ति ?

पुस्तकालयादयक्षाः स्वभावेन सरलः विनम्रः च अस्ति ।

2. रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए —

(क) अस्माकं विद्यालये समीपे स्वं विद्यते ।

(ख) अहं सप्तम कक्षायां पठामि ।

(ग) वयं शमीचीनसमये पठनाय अत्र आगच्छामः ।

(घ) उद्यान वृक्षलतादिभिः सुशोभितं वर्तते ।

(ङ) शारीरिक प्रशिक्षकः सर्वेषां छात्राणां सुगोचरं करोति ।

(च) सर्वे अस्माकं सहायतां कुर्वन्ति ।

3. संस्कृत में अनुवाद कीजिए —

(क) भारतवर्ष में अनेक विश्व विद्यालय हैं।
भारतवर्षे अनेके विश्वविद्यालयाः सन्ति ।

(ख) इन्में उच्चशिक्षा की पढ़ाई होती है।
अस्मिन् उच्चशिक्षायाः अध्ययनं भवति ।

(ग) मैं भी उच्चशिक्षा का अध्ययन करूँगा।
अहम् अपि उच्चशिक्षायाः अध्ययनं करिष्यामि ।

(घ) मैं कंप्यूटर क्षेत्र में इंजीनियर बनूँगा।
अहम् कंप्यूटर (संगणकम्) क्षेत्रे अभियन्तारः भविष्यामि ।

(ङ) मेरी बहन अध्यापिका बनेगी।
मम भगिनी शिक्षिका भविष्यति ।

(च) अध्यापक मुझे पढ़ाते हैं।
अध्यापकाः माम पाठयन्ति ।

(छ) मैं उनका सम्मान करता हूँ।

अहम् तस्याः सम्मानं करोमि ।

पाठ-3 सत्यमेव जयते

शब्द	—	अर्थ
प्रचलिताः	—	प्रचलित
सत्यम्	—	सत्य
धर्मः	—	धर्म
अनृतम्	—	असत्य
पातकम्	—	पाप
दशालक्षणधर्म	—	धर्म के दस लक्षणों में
धर्मत्वेन	—	धर्म के रूप में
स्वीकृतम् [स्वीकृतम्]	—	स्वीकार किया गया है।
बाधा	—	पैरेशानी
मौनं स्थातव्यम्	—	मौन रहना चाहिए
सत्यवाचि	—	सत्य बोलने वाले में
गुणसम्पदः	—	गुण
जिह्वाच्छेदन	—	जीभ का कटना
सर्वस्वहरण	—	सम्पूर्ण धन का छीनना
दण्डशाक	—	दण्ड का पात्र
इदानीम्	—	इस समय
दिवि	—	धुलोक में
चन्द्रवत	—	चन्द्रमा के समान
रुकदा	—	रुक बार
तुला	—	तराजू
अश्वमेधसूहस्रम्	—	हजारों अश्वमेध यज्ञ
विशिष्यते	—	अधिक है।

1. संस्कृत में उत्तर लिखिए —

(क) केषु धर्मेषु सत्यमेव श्रेष्ठः धर्मः स्वीकृतोऽस्ति ?
सर्वेषु धर्मेषु सत्यमेव श्रेष्ठः धर्मः स्वीकृतोऽस्ति ।

(ख) कस्मात् महत् पातकं नास्ति ?
अनृतात् महत् पातकं नास्ति

(ग) बौद्धधर्मे कस्मिन् मार्गे सत्यं धर्मत्वेन स्वीकृतम् ?
बौद्धधर्मे आर्याष्टाङ्गिके मार्गे सत्यं धर्मत्वेन स्वीकृतम् ।

(घ) जैनधर्मे कुत्र सत्यं श्रेष्ठधर्मत्वेन स्वीकृतम् ?
जैनधर्मे दशलक्षणधर्मे सत्यं श्रेष्ठधर्मत्वेन स्वीकृतम् ।

(ङ.) कदा मौने स्थातव्यम् ?
यदा सत्यवचने कापि बाधा स्यात् तर्हि मौने स्थातव्यम् ।

(च) कं जनं बन्धवोऽपि अवमन्यन्ते ?
अनृतभाषिणं बन्धवोऽपि अवमन्यन्ते ।

(छ) अधुनापि कः विविधं दण्डं अहति ?
अधुनापि अनृतवादी विविधं दण्डं अहति ।

२. रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए -

(क) नहि सत्यात् परो धर्मः ।

(ख) सत्यवाचि सर्वाः गुणसम्पदः प्रतीक्षिताः सन्ति ।

(ग) राजा हरिश्चन्द्रः प्राणत्यागे समुत्पन्नेऽपि सत्यं नात्यजत् ।

(घ) सत्यं वैदत् मासत्यं सत्यं धर्मः सनातनः ।

(ङ.) असत्यस्य प्रभावेणैव राजा वसुः नरकमगच्छत् ।

(च) अतः कदापि असत्यं न वक्तव्यम् ।

३. सान्धि कीजिए -

यथा + उक्तम् = यथैवम्

सर्व + अर्थः = सर्वार्थः

तेन + अपि = तेनापि

न + अभवत् = नाभवत्

चन्द्रः + चरति = चन्द्रश्चरति

कदा + अपि = कदापि

सहस्रात् + हि	=	सहस्रादपि
प्रभावेण + एव	=	प्रभावेणैव
अन्ये + अपि	=	अन्येऽपि
दशरथः + अपि	=	दशरथोऽपि
शुकदा + एव	=	शुकदैव
तेन + एव	=	तेनैव

4. संस्कृत में अनुवाद कीजिए —

- (क) संसार में झूठ से बड़कर पाप नहीं है।
संसार अतृतेन सम पातकं न अस्ति ।
- (ख) सत्य से महान् धर्म नहीं है।
सत्यात् महान् धर्मं न अस्ति ।
- (ग) झूठ कभी नहीं बोलना चाहिए।
कदापि अतृतं न वदेत् ।
- (घ) सत्यवादियों में हरिश्चन्द्र प्रसिद्ध है।
सत्यवादिनेषु हरिश्चन्द्रः प्रसिद्धः अस्ति ।
- (ङ) सत्य वही है, जो हितकारी होता है।
सत्यं स एव आरुत, यः हितकारी भवति ।
- (च) धर्मग्रन्थों में सत्य का महत्त्व वर्णित है।
धर्मग्रन्थेषु सत्यस्य महत्त्वं वर्णितं अस्ति ।